

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**P.Terentij sex: || quae extant: Comoediae. An= || dria.
Eunuch[us]. Heautontimo= || rumenos. Adelphi. Ecyra. ||
Phormio. || ... [qui]= || b[us] erudita Philippi Mele Brettani
p̃posita est epi || stola ... || ...**

Terentius Afer, Publius

Lipsiae, 1519

Actvs tertivs

[urn:nbn:de:bsz:31-114211](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-114211)

Quid Dauus narrat? Da. æque quicq̃ nunc quidem. Si.

Nihil ne them, D. nihil pr̃sus. Si. Atqui expectabam quidem. Da.

Præter spem euenit sentio, hoc male habet uirum. Si.

Potin es mihi uerum dicere? Da. Nihil facilius. Si.

Num illi molestæ quidpiam hæ sunt nuptiæ,

Propter huiuscæ hospitæ consuetudinem? Da.

Nihil hercle, aut si adeo, bidui aut tridui est

Hæc sollicitudo, nostin? deinde desinet.

Etenim ipse secum eam rem recta reputauit uia. Si.

Laudo. Da. Dum licitum est ei: dumq̃ ætas tulit,

Amavit. tam id clam cauit, ne unq̃ infamiz

Ea res sibi esset, ut uirum fortem decet.

Nunc uxore opus est, animû ad uxorem apulit. Si.

Subtristis uisus est esse aliquantulum mihi. Da.

Nihil propter hanc rem, sed est quod succenset tibi. Si.

Quidnâ est? D. Puerile est. Si. Quid est? D. Nihil. S. Quin dic qd

Ait te nimiû parce facere sumptum. S. me ne? D. Te.

Vix inquit drachmis est obsonatus decem,

Non nilio uidetur uxorem dare.

Quem inquit uocabo ad cœnam meorum æqualium

Potissimû nunc? & quod dicendum hic fiet.

Tu quoq̃ perparce nimum, non laudo. Si. Face. Da.

Commoui. Si. Ego istæ recte ut fiant uidero.

Quidnam hoc rei est? quid hic uult ueterator sibi?

Nam si hic mali est quicq̃, hêm, illic est huic rei caput.

TERTIVS ACTVS.

MYSIS. SIMO. DAVVS. LESBIA. GLYCERIVM.

Handwritten marginal notes in Latin, providing commentary on the text. Includes phrases like 'Præter spem euenit sentio', 'Nihil hercle', and 'Quin dic qd'. The notes are written in a cursive hand and often include small annotations or corrections.

MP. ILLVS. ... rem sequot. ... Da. ... er. Da. ... n. ... n. Da. ... lit. Si. ... rariu.

In quibusdam... ANDRIAE.

¶ Versus eiusdem rationis.

Ta pol quidem res est (ut dixi) Lesbica,

Fidelem haud ferme mulieri inuenias uirum. Si.

Ab Andria est ancilla haec, quod narras, D. Ita est. M. sed

Hic Pamphilus. Si. Quid dicit? My. Firmavit fidem. Si. hem. Da.

Vtinam aut hic furdus, aut haec muta facta sit. My.

Nam quod peperisset, iussit tolli. Si. O Iupiter.

Quid ego audio? actum est, siquidem haec uera praedicat. Le.

Bonum ingenium narras adulescentis. My. Optimu,

Sed sequere me intro, ne in mora illi fies. Le. sequor. Da.

Quod remedium nunc huic malo inueniam? Si. Quid hoc?

Adeon est demens? ex peregrina, iam scio, ah

Vix tandem sensi stolidus. Da. quid hic sensisse se ait? Si.

Haec primu adfertur iam mihi ab hoc fallacia.

Hanc simulant parere, quo Chremete abstergant. Gly.

Iuno lucina fer opem, serua me obsecro. Si.

Hui tam cito, ridiculum. postquam ante ostium.

Me audiuit stare, adproperat, non sat commode

Diuisa sunt temporibus tibi Daue haec. Da. Mihin? Si.

Non immemores discipuli. Da. Ego quid narres nescio. Si.

Hiccine me si imparatum in ueris nuptiis

Adortus esset, quos mihi ludos redderet?

Nunc huius periculo fit. EGO IN PORTU nauigo.

LESBIA.

SIMO.

DAVVS.

¶ Trimetri, & Tetrametri Trochaici, & unus Dimeter Caralepticus, & Pentameter alter.

Dhuc Archyllis quae adsolent, quae oportet

Signa esse ad salutem, omnia huic esse uideo.

Scilicet est... *[Marginal notes in Latin]*

In prima... *[Marginal notes in Latin]*

Discreuit... *[Marginal notes in Latin]*

In hac... *[Marginal notes in Latin]*

Nunc prim... *[Text from the adjacent page]*

Nunc primū fac istac ut lauet, post deinde

Quod iussi ei dari bibere, & quantum imperavi.

Mox ego huc revertar.

E castor scitus puer natus est Pamphilo.

Deos quaeso ut sit superstes, quandoquidem ipse est ingenio bono.

Cumq; huic veritus est optumae adolescenti facere iniuriam, Si

VI hoc q's nō credat q te norit, abs te esse ortū? Da. Quidnā id ē?

Non imperabat coram quid opus facto esset puerperae,

Sed postq; egressa est, illis quae sunt intus clamat de uia.

O Daue itan contemnōr abs te? aut ita ne tandem idoneus

Tibi uideor esse, quem tam aperte fallere incipias dolis?

Saltem accurate, ut metui uidear. certe si rescierim. Da.

Certe hercle nunc ipse se fallit, haud ego. Si. Edixi tibi

Interminatus sum ne faceres? num ueritus? quid retulit?

Credon tibi hoc, nunc peperisse hanc e Pamphilo? Da.

Teneo quid erret, quid agam habeo. Si. quid taces? Da.

Quid credas? quasi non renūciata tibi sint haec sic fore? Si.

Mihin quisq; Da. Eho, an tute intellexti hoc assimilariet? Si.

Irrideor. Da. denūciatū est. nā qui istac tibi incidit suspicio? Si.

Qui? quia te noram. Da. Quasi tu dicas factum id consilio meo. Si.

Certe em scio. Da. Non sapis me pernosti etiā qualis sim. Simo. Si.

Ego ne te? Da. sed si quid tibi narrare cecepi, continuo dari

Tibi uerba cēses. Si. falso. Da. Itaq; nihil hercle mutire iā audeo. Si.

Hoc ego scio unum, nemine peperisse hic. Da. Intellextin?

Sed nihilo scius pueram deferent huc ante ostium.

Id ego iam nunc tibi renūcio here fatūrum, ut sis sciens,

Ne tu hoc mihi posteri⁹ dicas, Dauī factum consilio aut dolis,

Uit imperum mediom ostendit et
qui ad uideri si imperare sicut
arrogantia quae minores nisi. Mo
in imperio ius geratur

Quis dicitur facti scire
falsum esse. legat apud
Solent mulierum
iura ut puerum
pellunt a Capote
lunare per heron
le magis. Quod uerū
dicitur. uelut ex Clauis
fuerit acceptū est
autē. Quod illi
C. O. Ocher. Quod
dicitur hoc uo esse
taliū

Si
fuit uerū facti d p
haberi. Quod p
uoluit. Pueri ut de
uoluit magis. Sed ut
fuerit ad uerū esse
ut. p. ad ob

In magna emulsi. Dicit
Tandem. O. D. Quod uo
sifant aduocū. Tandem
nec uider
Tandem. Pueri uoluit
tam apertus. Delus heron
fallere. Quod
Dicitur. Quod p
uoluit. Pueri ut de
uoluit magis. Sed ut
fuerit ad uerū esse
ut. p. ad ob

Uit imperum mediom ostendit et
qui ad uideri si imperare sicut
arrogantia quae minores nisi. Mo
in imperio ius geratur

Quis dicitur facti scire
falsum esse. legat apud
Solent mulierum
iura ut puerum
pellunt a Capote
lunare per heron
le magis. Quod uerū
dicitur. uelut ex Clauis
fuerit acceptū est
autē. Quod illi
C. O. Ocher. Quod
dicitur hoc uo esse
taliū

Uit imperum mediom ostendit et
qui ad uideri si imperare sicut
arrogantia quae minores nisi. Mo
in imperio ius geratur

is.
esbia,
as uirum. Si.
is f. D. Ita est. M.
m. Si. hem. Da.
My.
pradicat. Le.
imū,
uor. Da.
Quid hoc
it? Si.
Gly.
Si.
efcio. Si.
VVS.
us Dime.
er.
oportet
uideo.

ANDRIAE.

Prorsus a me opinionem hanc tuam esse amotam uolo. Si.
 Vnde id scis? Da. audiui & credo. Si. multa concurrunt simul,
 Qui coniecturam hanc nunc facio, iam prius hac se e Pamphilo
 Grauidam dixit esse inuentum est falsum. nunc, postq̄ uidet
 Nuptias domi apparari, missa est ancilla ilico
 Ostetricem accersitum ad eam, & puerum ut adferat simul. Da.
 Hoc nisi sit, pueram ut tu uideas, nihil mouentur nuptia. Si.
 Quid ais? cum intellexeras id consilium capere, cur non dixisti ex-
 templo Pamphilo? Da.

Quis igitur eum ab illa abstraxit nisi ego? nam omnes nos quide
 Scimus q̄ misere hanc amarit, nunc sibi uxorem expetit.
 Postremo, id mihi da negoti. tu tamen has nuptias
 Perge facere ita ut facis, & id spero adiuturos deos. Si.
 Immo abi intro, ibi me opperire, & qd̄ parato opus est, para.
 Non impulit me hac nunc omnino ut crederem,
 Atq; haud scio, an quae dixit sint uera omnia,
 Sed paruipendo. Illud mihi multo maximū est,
 Quod mihi pollicitus est ipse Gnatus. nunc Chremem
 Conueniam, orabo Gnato uxorem, si impetro,
 Quid alias malim q̄ hodie has fieri nuptias?
 Nam Gnatus quod pollicitus est, haud dubium id est mihi,
 Si nolit, quin eum merito possim cogere.
 At adeo in ipso tempore eecum ipsum obuiam.

SIMO. CHREMES.

Octonarii, ac Senarii, & dimeter unus.

Vbeo Chremetem. Ch. O te ipsum quaerebā. Si. Et ego
 te. Chre. Oprato aduenis.

In hac scena est agitur
 duos quos plerumq; esse
 uolunt. Simo et Chremes
 Simo est ad se
 uno alio colligitur. Et
 hoc in q̄ dicitur ad
 colligitur et saluare dicit
 re uoluisse.

Vir dicitur malis rector Chremes thymum et planda abmisis
 hanc in re et impet hodie in eo apparet

Aliquot me
 Meam nube
 Auscultat
 Ausculto, le
 Per ego te d
 Quae incip
 Perq̄ uican
 Cuius tibi po
 V me adiupe
 Egerant futur
 Quasi hoc te
 Alium esse ge
 Si in rem est
 Sed si ex ea r
 Virg, id re
 Quasi illa tu
 Immo ita uol
 Neg postalen
 Ite sunt inter
 Ite magna, ut
 Profecto sic est
 AMANTIUM
 Fem id te oro
 Dumq; eius lub
 Priusq; harum
 Reducant anit
 Vuxorem demp

Aliquot me adierunt, ex te audicum qui aiebant, hodie filiam Meam nubere tuo Gnato. id uiso, tun, an illi insaniant. Si.

Ausculpta paucis, & qd ego te uelim, & tu qd quæris, scies. Ch.

Ausculpto, loquere quid uelis. Si.

Per ego te deus oro & nostram amicitiam Chreme,

Quæ incepta a paruis cum ætate adcreuit simul.

Perq; unicum Gnatam tuam, & Gnatum meum,

Cuius tibi potestas summa seruandi datur.

Vt me adiuues in hac re, atq; ita ut nuptiæ

Fuerant futuræ, fiant. Ch. Ah ne me obsecra

Quasi hoc te orando impetrare a me oporteat.

Alium esse censes nunc me, atq; olim cum dabam

Si in rem est utriq; ut fiant, accersi, iube.

Sed si ex ea re plus mali est q̄ commodi

Vtriq; id te oro, in commune ut consulas,

Quasi illa tua sit, Pamphiliq; ego sim pater. Si.

Inmo ita uolo, itaq; postulo ut fiat Chreme.

Neq; postulem abs te, ni ipsa res moneat. Ch. Quid est? Si.

Ira sunt inter Glycerium & Gnatum. Ch. Audio. Si.

Ita magnæ, ut sperem posse auelli. Ch. Fabula. Si.

Profecto sic est. Ch. Sic hercle ut dicam tibi.

AMANTIUM ira amoris re integratio est. Si.

Hem id te oro, ut ante eamus dum tempus datur.

Dumq; eius lubido occlusa est contumeliis,

Prisq; harum scelera & lachrymæ confictæ dolis

Reducant animû agrotum ad misericordiam,

Vxorem demus. spero consuetudine

Per in obsequiis...
Neta...
Per...
lactem...

Amantium...
Verby...
quod...
fieri...
ut...
ut...
ut...

Erasmus...
Ab...
Ab...

Sup...
vix...
lactem...

Ne...
Nene...

ANDRIAE.

Et coniugio liberali deinctum Chreme.

Dein facile ex illis sese emeritum malis. Chre.

Tibi ita hoc uidetur. at ego non posse arbitror.

Neq; illum hanc perpetuo habere, neq; me perpeti. Si.

Qui scis ergo istuc, nisi periculum feceris? Ch.

At istuc periculum in filia fieri, graue est. Si.

Nempe incommoditas deniq; huc omnis redit.

Si eueniat (quod dii prohibeant) discessio.

At si corrigeretur, quot commoditates uide.

Principio amico filium restitueris, - Il hoc uello

Tibi generum firmu, & filia inuenies uirum. Chre.

Quid istuc? si ita istuc animu induxti esse utile,

Nolo tibi ullum commodum in me claudier. Si.

Merito te semper maximi feci Chreme. Ch.

Sed quid ais? Si. qd? Ch. qui scis eos nuc discordare inter se? Si.

Ipsus mihi Dauus (qui intimus est eorum consiliis)

Dixit, & is mihi persuadet nuptias

Quantum queam ut maturem, num censeres faceret, filium

Nisi sciret eadem hac uelle? tute adeo iam eius audies

Verba, heus euocate huc Dauu, atq; ecum uideo foras exire

DAVVS. SIMO CHREMES.

¶ Versus eiusdem rationis cum superiorib9.

D te ibam. Si. quidna est? Da. cur uxor non accersitur?

Iam aduersperascit. S. audin tu illu? ego dudū nonihil

Verit9 sum Daue abs te, ne faceres id qd uulgus seruoze

Dolis ut me deluderet, propterea q amat filius. Da. (solet)

Egon istuc facerem? Si. credidi. Idq; adeo metuens

Amphibologiae qd
compositio facta a po
est: uult in se
uolunt uolunt
ligi
Dicitur simo qd
loquitur ab impo
bibi supra uenit
in ista uia qd

Amo dicit Dauus
in qd istuc ab
Dauo hic et esse
phonasimul. qd
ud sit uoluntate

Dicit aduocet hic dauus
audin tu non accersitur
de uxor: aut accersit
meoq; tempore ui
ad d. dicitur aut
ab hac simo d. d. d.
la
dicitur hinc
omnino p. qd
hic loc. ego d. d. d.

Metaphora
ab uoluntate
metaphora

70

75

80

85

Vos calau q
Nam p memo
Non fuerat
Simulau, u
Namq; istuc q
Hoc audi, ut
Hec numma
Quidni audi
Hec, quid di
nulla est
Domu modo
Nunc te oro
Ego uero sol
Faciā bere
Quiescas. S.
Ibo ad tu, at
Quid causae
Nihil est preci
Hecum fefelli.
Feci hodie ut
Hem astutias,
Sed ecum ipse
Esse aliquid h
P
C
B
Iux mihi obit

Vos caelavi quod nunc dicam. Da. Quid est? Si. scies.

Nam p[ro]modu[m] habeo iam tibi fide[m]. D. tandem cognosti q[ui] siem. Si.

Non fuerant nuptia[e] futurae. Da. Quid non? Si. sed ea gratia

Simulavi, vos ut pertentare[m]. Da. q[uo]d ais? Si. sic res est. Da. Vide.

Nunc istuc quini ego intellegere, uah consilium callidum. Si.

Hoc audi, ut hic te introire iussi, oportue hic mihi sit obuia. D.

Hem, numna petim[us]? Si. narro huic q[ui] tu dudum narraisti mihi. D.

Quidna audio? Si. Gnatam ut det oro, uixq[ue] id exoro. D. occidi. S.

Hem, quid dixi? Da. Oprume inquam factum. Si. nunc per hunc

nulla est mora. Ch.

Domu[m] modo ibo, ut apparentur dicam, atq[ue] huc renuntio. Si.

Nunc te oro Daue, quoniam solus mihi effecisti has nuptias. D.

Ego uero solus? Si. Corrigitur mihi Gnatum porro enitere. Da.

Faciam hercle sedulo. Si. potes nunc du[m] animus iritatus est. Da.

Quiescas. S. age igitur, ubi nunc est ipsus? D. miru[m], ni domi est. Si.

Ibo ad eu[m], atq[ue] eade[m] haec q[ui] tibi dixi dicam itide illi. D. nullus sum.

Quid causae est, quin hic in pristinu[m] recta proficiscar uia?

Nihil est preci loci relictum, iam perturbavi omnia,

Herum sefelli, in nuptias conieci herilem filium.

Feci hodie ut fierent, insperante hoc atq[ue] inuito Pamphilo.

Hem astutias, quod si quiessem, nihil euenisset mali.

Sed ecum ipsum uideo, occidi, utinam mihi

Esset aliquid hic, quo nunc me praecipitem darem.

PAMPHILVS DAVVS.

Ostentarii omnes.

(hoc p[ro]fiteor,

Bi illic est scelus qui me perdidit. Da. perii. Pamph. atq[ue]

Iure mihi obtrigisse, quandoquidem tam iners, tam nulli consilia

vase qd est auro fundo et ore parulo

De luitis Tomus. ANDRIAE

Sum, seruo fortunam meam commississe futillam

Ergo precium ob stultitiam fero, sed inultum id nunquam auferet. Da.

Post hac incolumem lat scio fore me, hoc nunc si deuito malum. P.

Nam quid ego nunc dicam patri? negabon uelle me modo

Qui sum pollicitus ducere? qua fiducia facere id audeam?

Nec quid de me nunc faciam, scio. D. nec de me quidem, atque id ago sed lo

Dica aliquid iam me inuenturum, ut huic malo aliquid producam moram. Pa.

Oh. Da. uilus sum. Pa. e hodie boe uir quidam is? uidem me tuis filiis

Miserum impeditum esse? Da. At iam expediam. Pam. Expedies?

Da. Certe Pamphile. Pam. (credam furcifer?)

Nempe ut modo. Da. Immo melius spero. Pam. oh tibi ego ut cre

Tu rem impeditam & perditam restituas? hem quo frater? heme

Qui me hodie ex tranquillissima re coniecisti in nuptias,

An non dixi hoc esse futurum? D. dixi. P. quid meritis? D. cruce,

Sed sine paululum ad me redeam, iam aliquid dispicia. Pam. hei mihi?

Cur non habeo spacium, ut de te sumam supplicium ut uolo.

Nam hoc tempus praecauere mihi me, haud te ulcisci sinit.

ACTVS QVARTVS.

CARINVS. PAMPHILVS. DAVVS.

Senarii partim Trochaici, partim Quadrati, unus Pentameter

Occine est credibile, aut memorabile,

Tanta uecordia innata cuique ut fiet,

Vt malis gaudeat alienis. atque ex incommodis

Alterius sua ut comparet commoda? ah

Id ne est ueram? immo id genus hominum pessimum.

In denegando modo quis pudor paululum adest.

Post ubi tempus est promissa iam perfici,

Sumo est hanc in
liquo seruo fortunam
Ergo qui se post hac
Nam si quid meritis
maius euasere
Non frustra spero
Sed sine paululum
Cur non habeo spacium
Nam hoc tempus
Compissio est
Senarii partim
Hoc genus
Id ne est ueram?
In denegando modo
Post ubi tempus

Tum coacti
Et timent, S
Tum coru
Quis tu es? q
Proximus lu
Si rogus, ni
Non uerent
Verentur. Sec
Inuiriari har
Malta, atq
Multa mole
Carine, & m
Ista ne im
Quid tand
Quid istu
Heu me mi
Falsus es. Ca
Nisi me la
Habes. Pan
Quantasq
Meus carni
P. Haud istu
Scio, cum p
Succeniet, n
Immo etiam
Non apparat
Scio, tu coac